

Philip Staal

From: "elma verhey" <vnwar@euronet.nl>
To: "Ph.Staal" <philip@sisanit.com>
Sent: 14:28 2005 יוני 08 יום רביעי
Subject: tekst lezing

Kind van de rekening - Elma Verhey

Lezing Verzetmuseum Amsterdam 7 juni 2005

Archief Philip Staal

Goedenavond dames en heren,

Om te beginnen wil ik u een van de voorvallen vertellen die aanleiding werd om mijn onderzoek naar het rechtsherstel van de Joodse oorlogswezen de titel *Kind van de rekening* mee te geven. In juli 1945, vandaag bijna zestig jaar geleden, arriveerde een groep van vierentwintig Joodse oorlogswezen in Amsterdam. Het was de Duitse pedagoog Birnbaum en zijn vrouw gelukt de kinderen de oorlog door te slepen. Maandenlang hadden zij hen weten te beschermen in kamp Westerbork. Ook in concentratiekamp Bergen-Belsen, waar het echtpaar Birnbaum uiteindelijk met de kinderen naar toe werd gedeporteerd, was het gelukt hen voor een zekere dood te behoeden. Nu was de bevrijding eindelijk daar. De Birnbaums rekenden op opvang in Amsterdam.

Daartoe leek ook de mogelijkheid aanwezig. Het Joodse Jongensweeshuis aan de Amstel stond leeg. De oorzaak daarvan hoef ik u natuurlijk niet te vertellen. Hoe beladen die plek ook mocht zijn, het Joodse Jongensweeshuis leek op dat moment het meest geschikte onderkomen. Toch brachten de kinderen hun eerste weken in Amsterdam door op de zolderverdieping van een café aan het Frederiksplein. 'Under very poor conditions', schreef een medewerker van een Amerikaans-Joodse hulporganisatie verontwaardigd. Er was dan ook geen sprake van een ongelukkig misverstand, of van domweg slechte coördinatie. De zionisten hadden het pand opgeëist voor de Birnbaums en hun groep, maar de orthodoxie weigerde het gebouw vrij te geven. In Zuid-Nederland, dat al maanden eerder was bevrijd, was het niet veel anders gegaan. Over en weer betwistte men elkaar de macht, ook als dat ten koste van oorlogswezen ging. Zo kreeg het eerste hulpcomité voor joodse oorlogswezen, dat in het najaar van 1944 in Eindhoven was opgericht, geen geld omdat men zich niet voldoende zionistisch betoonde. De oprichters van het comité, waaronder ook niet-Joden, meenden dat vooral jonge kinderen die zich hadden gehecht aan hun onderduikouders, voorlopig maar beter konden blijven bij mensen waar ze ook tijdens de Tweede Wereldoorlog veilig waren geweest en die goed voor hen zorgden.

Om te begrijpen waar de naoorlogse machtsstrijd tussen de zionisten en de orthodoxie uit voortkwam, een korte schets van de achtergrond. Voor de oorlog had het Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap altijd als spreekbuis van de Joodse gemeenschap gefunctioneerd. Voor het zionisme, dat streefde naar een eigen Joodse staat, voelden maar weinig Nederlandse Joden. Slechts een handjevol merendeels ideologisch bevlogen intellectuelen, was in de jaren twintig en dertig bereid gebleken het zware pionierswerk in Palestina te gaan doen. Maar na de oorlog leken de kansen voor het zionistische gedachtegoed gekeerd. De massale moord op de Joden in Europa

had aangetoond dat alleen een eigen Joodse staat een veilig toekomstperspectief kon bieden, zo meenden de zionisten. Zij streefden naar opheffing van het weinige dat er van de gemeenschap in Nederland nog restte. Vooral de oorlogswezen zouden beter af zijn in Palestina.

De kansen om hun plannen te verwezenlijken leken groot. In maart 1945, vlak voor de bevrijding van Noord-Nederland, was het gelukt de steun te verwerven van de American Jewish Joint Distribution Committee, de Amerikaans-Joodse organisatie die overal in Europa de Joodse oorlogsslachtoffers met tonnen goederen en miljoenen dollars te hulp kwam. De Joodse Coördinatie Commissie Eindhoven, waarin zionisten de leidinggevende posities innamen, zou alle hulp mogen verdelen.

Die machtspositie van de zionisten was tegen het zere been van de orthodoxie. Zoals gezegd, zij hadden in Nederland altijd de leidinggevende rol gespeeld. Echter hun organisaties waren berooid en beroofd. En op steun van bijvoorbeeld de Nederlandse overheid konden zij niet rekenen. Al maanden voor de bevrijding had de regering in Londen besloten geen extra geld voor de hulp aan Joden uit te trekken. Men was bang dat dit het antisemitisme zou stimuleren. Met als gevolg dat het kerkgenootschap lijdzaam moest toezien hoe de zionisten na de bevrijding steeds meer terrein leken te winnen. In december 1945 meldden vertegenwoordigers van het kerkgenootschap zich op het hoofdkwartier van de Joint in New York, om zich te beklagen over de manier waarop zionisten de hulp ter hand namen. Bij die gelegenheid werd zelfs geopperd om de geldkraan voor Nederland maar liever dicht te draaien. Het mag aangeven hoe hoog de machtsstrijd inmiddels was opgelaaid.

Een ander voorbeeld van de manier waarop men elkaar dwars zat, en hoe dat ten koste van kinderen ging. Een paar weken na de bevrijding van Nederland werd het handjevol overlevende bestuursleden van de vooroorlogse Joodse weeshuizen bij elkaar geroepen. De zionisten hadden een nieuwe organisatie voor de oorlogswezen opgericht: Le-Ezrath Ha-Jeled. Die organisatie moest niet alleen de zeggenschap over de kinderen krijgen, maar ook over de vermogens van de vooroorlogse instellingen. De besturen van de weeshuizen in Utrecht, Leiden, Den Haag en Rotterdam, bang dat het geld linea recta naar Palestina zou worden overgemaakt, hadden daar geen oren naar. Met als gevolg dat het Joodse weeshuis in Utrecht de deuren moest sluiten. Direct na de bevrijding had men in Utrecht een kindertehuis voor de oorlogswezen ingericht. U kunt zich misschien voorstellen hoeveel inspanning het destijds kostte om bedden, dekens, kleding enz. enz. bij elkaar te sprokkelen. Maar Le-Ezrath Ha-Jeled weigerde kinderen te sturen en richtte een eigen zionistisch kindertehuis in Utrecht in. Ook zionisten die zich niet nauwkeurig aan de regels hielden, konden op een weinig zachtzinnig behandeling rekenen. In Bilthoven had de familie Levin zeventien Joodse oorlogswezen in huis genomen. Het ging om kinderen van vermoorde familieleden en vrienden. Het lag in de bedoeling om naar Palestina te emigreren, zodra de situatie daar veilig was.

De Levins behandelden de oorlogswezen als waren het hun eigen kinderen. Ze stuurden ze - uiteraard zou ik bijna willen zeggen - naar school. De zionistische leiding vond echter dat lessen Ivriet en enige ervaring in de landbouw voldoende moesten zijn. Met het oog op hun toekomstige leven in een kibboets mocht de band met de kinderen bovendien niet te groot worden. Zo konden ze ook maar beter niet meer op bezoek gaan bij hun onderduikouders. Leo Levin, leraar aan de beroemde Kees Boeke school, weigerde zijn pedagogische aanpak te veranderen. Waarop werd besloten het tehuis van de Levins niet langer financieel en praktisch te ondersteunen. Het had tot gevolg dat de kinderen in huize Levin in de winter van 1945 bij gebrek

aan dekens onder vloerkleden sliepen. Ook de Birnbaums waarmee ik deze lezing begon, werden bedreigd met het onthouden van geld als zij zich niet strikt aan de zionistische doctrine hielden.

Natuurlijk moeten het beleid van de zionistische leiders worden gezien in het licht van de tijd. Niet alleen was bijna tachtig procent van de Joden omgekomen, ook de gehele infrastructuur van voor de oorlog was door de nazi's vernietigd. Ziekenhuizen, scholen, synagogen, winkels en bedrijven waren gesloten en geplunderd, en verenigingen en organisaties ontmand. Hele straten in Amsterdam stonden leeg. De meeste overlevende Joden verkeerden letterlijk in shocktoestand. 'De Joden in Nederland zijn er niet van overtuigd dat de oorlog voorbij is', schreef een onderzoeker van de Amerikaans-Joodse hulporganisatie. Vanwege de anti-Joodse stemming vlak na de bevrijding vertoonden de meeste Joden zich zo min mogelijk in het openbaar. Van de Joodse kampslachtoffers die hij interviewde, maakte bijna niemand gebruik van het recht op extra voedselrantsoenen. Men was bang dat dit scheve ogen bij niet-Joden zou veroorzaken. Vooral statenloze Joden, vaak van Duitse of Oost-Europese afkomst, voelden zich bedreigd. Er gingen geruchten dat zij binnenkort over de grens zouden worden gezet. Het zijn maar willekeurige voorbeelden van de moeilijke omstandigheden waarmee de zionistische leiders werden geconfronteerd.

Zij waren er oprecht van overtuigd dat alleen een sterke Joodse staat een veilige toekomst kon bieden. Vandaar hun streven naar de 'de liquidatie van de galoeth', de opheffing van de Joodse gemeenschap in Nederland, zoals dat in het zionistische jargon werd genoemd. Over oorlogswezen werd gesproken in termen van 'materiaal', dat 'zorgvuldig geselecteerd' moest worden. Op den duur zouden alle kinderen naar Palestina moeten emigreren, maar voorlopig werd vooral de alijah van gezonde, sterke, vijftien tot zestien jarigen gestimuleerd, die het land konden bewerken of in het leger konden worden ingezet.

Toch werden ook zij niet altijd met open armen ontvangen. De documenten die ik daarover aantrof, sluiten aan op *The Seventh Million*, het boek dat historicus en journalist Tom Segev in 1993 schreef. De staat Israël werd gesticht onder verwijzing naar de Holocaust. Het zorgde voor zowel politieke als praktische steun. Duitsland heeft - terecht - miljarden gulden bijgedragen aan de opbouw van het land. Maar er heerste een zeker *dédain* voor de oorlogsslachtoffers, die zich als makke schapen naar de slachtbank zouden hebben laten leiden, en die nu op hangende pootjes naar het beloofde land kwamen. Toen een groepje Nederlandse oorlogswezen zich beklagden omdat ze al maanden in tenten woonden, geen onderwijs kregen, nauwelijks te eten hadden, en zich in de steek gelaten voelden, kon het niet anders of de kinderen waren 'verwend'. Voor oorlogstrauma's was weinig begrip en persoonlijke wensen behoorden opzij te worden gezet.

Ook de manier waarop Nederlandse zionisten met de financiële belangen van oorlogswezen omsprongen, laat zien dat het collectieve belang zwaarder woog dan dat van het individuele kind. Het Besluit Oorlogspiegelkinderen, dat in augustus 1945 door de Nederlandse regering werd ingevoerd, bepaalde dat de oorlogswezen als voogdijkinderen zouden worden behandeld. Hun opvoeding moest in principe uit eigen zak worden betaald. Dat wil zeggen, uit de te ontvangen erfenissen van hun vermoorde ouders en andere familieleden. Let wel, het zou nog jaren duren voordat er duidelijkheid kwam over deze erfenissen, en dus zaten de kinderen of hun opvoeders direct na de bevrijding zonder geld. Niemand van de toenmalige Joodse leiders die tegen deze onmogelijke situatie protesteerde. Als er zou worden aangedrongen op een

gunstiger financiële regeling, zo luidde de redenering, zou dat de macht van de overheid versterken en het uiteindelijke doel: overbrenging van alle kinderen naar Palestina, niet ten goede komen.

Pleegouders die na de bevrijding bij Joodse instanties om financiële hulp vroegen, kregen nul op het rekest. Ook iets oudere oorlogswezen, die zelfstandig het hoofd boven water probeerden te houden, moesten zelf maar zien hoe ze het in die situatie rooiden.

Een van de Joodse oorlogswezen stuurde mij vorige week zijn levensverhaal, dat hij jaren geleden voor zijn kinderen en kleinkinderen optekende. Zestien jaar oud was hij, toen de bevrijding eindelijk een feit was. Zijn complete familie, vader, moeder, broers, zussen, grootouders, ooms, tantes, neven en nichten waren vermoord. Hij wilde niet naar een “gesticht”, zoals joodse organisaties opperden, en dook onder als boerenknecht.

In 1946 bleek hij te lijden aan TBC. Twee jaar nadat hij in een sanatorium in Nederland was opgenomen, kreeg hij voor het eerst bezoek van Le-Ezrath Ha-Jeled, zijn officiële voogd. De maatschappelijk werkster zorgde ervoor dat hij eindelijk van de gestichtspyama's werd verlost, een ochtendjas kreeg, en af en toe wat extra eten kon kopen. Toen hij eenentwintig jaar werd, en de voogdijinstelling rekening en verantwoording moest afleggen over het geld dat hij van zijn ouders had geërfd, was er nauwelijks een cent over. Zelfs het leesboek dat hij van de voogdijinstelling “cadeau” had gekregen was in rekening gebracht.

Nadat hij als twaalfjarige uit de Hollandse Schouwburg was ontsnapt, heeft hij wekenlang in zijn eentje door Amsterdam gezworven. Hij schrijft dat hij in die periode heeft geleerd wie de vijand was, maar dat hij zich nooit meer zó in de steek gelaten heeft gevoeld als door joodse instanties na de bevrijding.

Maatschappelijk en financieel gezien heeft hij niets te klagen. Maar het gebrek aan opleiding door wat hem na de oorlog overkwam, en de moeite die het destijds heeft gekost om het hoofd boven water te houden, verwijt hij Joodse instanties tot op de dag van vandaag.

Ik wil beslist niet de indruk wekken dat er in die eerste, moeilijke jaren na de bevrijding, niet veel goed werk is verricht. Medewerkers en bestuursleden van Joodse organisaties hebben hun uiterste best gedaan om de oorlogswezen een nieuwe toekomst te geven. Tientallen oorlogswezen bewaren de beste herinneringen aan bijvoorbeeld de Berg-Stichting, het grootste Joodse kindertehuis van na de oorlog. Maar wie de verslagen van vergaderingen leest of de cijfers er nog eens bij pakt, kan zich niet aan de indruk onttrekken dat een groot deel van de tijd en energie werd besteed aan de voortdurende strijd tussen de zionisten en de orthodoxie. Het leidde ook tot de nodige geldverspilling. Vanwege de richtingenstrijd waren er te veel kindertehuizen, die allemaal met leegstand kampten. De Amerikaans-Joodse hulporganisatie berekende dat van de miljoenen dollars die zij voor de opvang van de Joodse oorlogswezen ter beschikking had gesteld, slechts vierendertig procent aan daadwerkelijke hulp werd uitgegeven. Datzelfde cijfer was al eerder geconstateerd voor álle hulp die via de Joodse Coördinatie Commissie werd verstrekt. Niet meer dan dertig procent kwam rechtstreeks ten goede aan de Joodse oorlogsslachtoffers. De rest ging op aan de enorme organisaties en de tientallen hulpcomité's die in het leven waren geroepen, maar die helaas niet veel meer deden dan elkaar voor de voeten lopen.

Hoeveel minderjarige oorlogswezen uiteindelijk naar Israël zijn geëmigreerd is

onduidelijk. Waarschijnlijk gaat het om zo'n driehonderd kinderen, tien tot vijftien procent van alle Joodse oorlogswezen die hebben overleefd. Zoals eerder gesteld, Israël wilde vooral kinderen opnemen die geschikt waren voor het leger of het werk in een kibboets. Maar ook de Commissie voor Oorlogspleegkinderen, die in eerste instantie de voogdij over alle Joodse oorlogswezen in handen had, was tegen hun vertrek. Men vond het niet verantwoord om jonge kinderen naar een land te sturen waar een oorlog gaande was. Geheel onbegrijpelijk lijkt dat niet. Bij alle kritiek die er op het beleid van OPK mogelijk is, was de weigering kinderen naar Palestina te sturen, wellicht zelfs het winstpunt.

Neem het voorbeeld van Hans D. Hij werd in 1946 op dertienjarige leeftijd illegaal naar Palestina gesmokkeld. De eerste twee jaar bracht hij voornamelijk in schuilkelders door. Van een schoolopleiding was tijdens de oorlog al weinig terecht gekomen, maar in Palestina was daar ook geen sprake van. Vijftien jaar was hij, en min of meer analfabeet, toen hij in een kibboets aan het werk werd gezet. Van zijn officiële voogd, Le-Ezrath Ha-Jeled, heeft Hans D. nooit meer iets vernomen. Hoe zijn vermogen is beheerd, en of de voogdijinstelling daar wel achteraan is gegaan? Hans D. zou het niet weten. Hij is de enige niet. Vooral oorlogswezen die vlak na de bevrijding op jonge leeftijd naar Palestina werden gestuurd, weten amper wie hun feitelijke voogd was, zo blijkt een enquête. Laat staan dat zij wisten dat de voogdijinstelling verantwoordelijkheid droeg voor de inning en het beheer van hun vermogen. Omdat het vaak om statenloze oorlogswezen gaat - die groep kon kennelijk het gemakkelijkste op alijah worden gestuurd - hebben zij niet altijd recht op WUV, de Wet Uitkering Vervolgingsslachtoffers, die begin jaren zeventig door de Nederlandse overheid werd ingevoerd. Vooral voor Nederlandse oorlogwezen in Israël heeft de WUV de laatste jaren de pijn kunnen verzachten. Vanwege het gebrek aan opleiding hebben maar weinigen carrière gemaakt, en de economische omstandigheden in het land zijn nog altijd niet gemakkelijk.

Nog voordat *Kind van de rekening* werd gepubliceerd, was het boek goed voor voorpaginanieuws. Joods Maatschappelijk Werk nam afstand van de conclusies en liet de media weten dat Pauline Micheels en ik onzorgvuldig te werk zouden zijn gegaan. Het Verzetsmuseum Amsterdam heeft het verzoek gekregen u na afloop van deze lezing daarover een pamflet te overhandigen. Directeur Hans Vuijsje noemde het boek in dagblad *Trouw* een voorbeeld van de fase van 'grijpsdenken' waarin de geschiedschrijving over de Tweede Wereldoorlog zou zijn beland. In mijn behoefte om toch vooral niet in het ouderwetse 'goed of fout' schema te vervallen, zou ik er zelfs bewust op uit zijn geweest nu eens niet de Nederlandse overheid op de korrel te nemen, maar vooral Joodse bestuurders.

Inderdaad toon ik in mijn boek aan dat Joodse bestuurders zich minstens zo "kil" en "zuinig" gedroegen als de overheid. Uitgaven voor kost en inwoning of onderwijs werden zonder pardon op vermogens van oorlogswezen in rekening gebracht. De overheidsinstelling OPK, en de latere Stichting Hulp aan Oorlogsslachtoffers, heeft voor kosten die niet door de overheid werden gedekt, subsidies aangeboord van allerlei organisaties, zoals het Koningin Juliana Fonds.

De Joodse voogdijorganisaties hadden dergelijke kosten met gemak voor eigen rekening kunnen nemen. Er was geen gebrek aan geld. Daarbij was het voor de oorlog traditie geweest om vermogens van joodse weeskinderen zoveel mogelijk te bewaren tot hun eenentwintigste jaar. Voor kinderen zonder vermogens werd voor de oorlog door de regenten van het Joodse Jongensweeshuis jaarlijks geld opzij gelegd, zodat ook zij bij vertrek een kapitaaltje mee zouden krijgen.

Al in 1950 bedroeg het belegde vermogen van de samenwerkende Joodse voogdijorganisaties ruim twee miljoen - toenmalige - guldens. Dat bedrag zou in de loop van de jaren, vanwege herstelbetalingen en legaten van vermoorde Joden, alleen maar groeien. Na stopzetting van de subsidies van de Amerikaans-Joodse hulporganisatie in 1948, droeg de Joodse gemeenschap in Nederland honderdduizenden guldens per jaar bij voor de opvang van de oorlogswezen. En er werd, via de Claims Conference, veel geld uit Duitsland verkregen. Nog vandaag de dag heeft Joods Maatschappelijk Werk de beschikking over de opbrengst van een vermogen van 7.6 miljoen euro, afkomstig van de joodse kinderorganisaties. Dat alleen al laat zien dat lang niet alle geld ten goede aan de oorlogswezen is gekomen.

Het is zelfs de vraag of er juridisch wel altijd correct is gehandeld met vermogens van oorlogswezen, vooral als het om kinderen gaat die op jonge leeftijd naar Palestina en later Israël werden gestuurd. Hun geld werd hoogstwaarschijnlijk gebruikt voor zaken die vooral de kibboetsen ten goede kwamen. In de visie van zionisten was daar niets mis mee. Het overhevelen van vermogens was een van hun eerste beleidsbeslissingen geweest.

Het feit dat niet meer precies valt na te gaan wat er met het geld van de oorlogswezen is gebeurd, en dat alle relevante documenten daarover zijn vernietigd, kan eigenlijk niet verbazen. Transparantie of verantwoording afleggen door particuliere organisaties was niet zo heel gebruikelijk destijds. De Joodse voogdij-instellingen waren daarin beslist niet uniek..

Ik heb eerlijk gezegd nooit applaus verwacht van Joods Maatschappelijk Werk voor mijn onderzoek. Kritische geschiedschrijving over de Tweede Wereldoorlog heeft tijd nodig. Hoe lang heeft het niet geduurd voordat er aandacht kwam voor de Jodenvervolgung?, laat staan voor de rol van de Nederlandse politie bij de razzia's en de deportaties. Na de bevrijding kwamen eerst de helden aan bod, toen de schurken. Pas daarna ontstond er ruimte voor een breder perspectief.

Voor de geschiedschrijving van de naoorlogse periode, die nog maar zo kort geleden op gang is gekomen, geldt hetzelfde. Onderzoek van Gerard Aalders, net als de vier dikke delen van het SOTO-onderzoek, tonen aan dat het rechtsherstel van de Nederlandse overheid niet zó slecht was als doorgaans wordt verondersteld. Op de behandeling van andere Nederlandse oorlogsslachtoffers valt bovendien ook het nodige aan te merken. Toch blijft in de opvatting van velen de Nederlandse overheid dé schurk en de Joodse gemeenschap het enige slachtoffer van na de oorlog. Zoals gezegd, nuancering van zwart-wit schema's die in het collectieve geheugen staan geprent, hebben tijd nodig.

Ik heb dat ook ondervonden in de zaak Zündler. Het staat vast dat de Duitse bewaker Alfons Zündler in de Hollandse Schouwburg samenwerkte met Walter Susskind, de man aan wie honderden Joodse kinderen hun leven hebben te danken. Hier op de tentoonstelling in het Verzetsmuseum ontbreekt de naam Susskind dan ook niet. Toen ik in 1994 ontdekte dat Zündler nog leefde en toen Joden die vinden dat hij hun leven heeft gered een Yad Vashem medaille voor hem aanvroegen, werd er een comité opgericht dat tot doel had een medaille voor Zündler te voorkomen. Want goede Duitsers? Die konden niet bestaan!

Het gezaghebbende tijdschrift TLS, The Times Literary Supplement, riep Yad Vashem onlangs op om de zaak van Wilm Hosenfeld, een Duitse officier die hulp bood aan Joden in het ghetto van Warschau, opnieuw te bekijken. Ook Wilm Hosenfeld, die in 1952 omkwam in een Russisch concentratiekamp, werd de Yad

Vashem medaille in eerste instantie geweigerd.

Ik ben er altijd van overtuigd geweest dat de zaak Zündler vroeg of laat opnieuw bekeken zou worden. Zoals ik zeker weet dat er steeds meer onderzoek zal worden gedaan naar de naoorlogse periode, waarbij de rol van Joodse organisaties in een breder perspectief zal worden geplaatst dan die van louter slachtoffers alleen. Het pleidooi van Hans Vuijsje voor nieuw onderzoek naar het rechtsherstel van de oorlogswezen, waarbij hij als 'voorwaarde' stelt dat de onderzoekers 'waken voor de gevaren van het grijsdenken' en 'rekening houden met de gevolgen van hun schrijven voor betrokkenen', is niet meer van deze tijd. Net als zijn opvatting dat de klachten van oorlogswezen moeten worden verklaard uit de gevolgen van onverwerkte oorlogstrauma's.

Kind van de rekening komt niet voort uit een te grote identificatie met de oorlogswezen, of uit een brandende behoefte Joodse bestuurders aan de schandpaal te nagelen. Toen ik vijf jaar geleden door het Israëliësch instituut voor Lost Assets During World War Two werd gevraagd onderzoek te doen naar verdwenen vermogens van Joodse oorlogswezen, gonsde het van de geruchten dat Joodse voogdij-instellingen oneigenlijk gebruik hadden gemaakt van vermogens. Niet voor niets zijn er rechtszaken aangespannen en schadeclaims ingediend.

Om een voorbeeld te noemen: één van de oorlogswezen heeft onlangs moeten constateren dat onroerend goed dat hij erfde, is verkocht aan een bestuurslid van zijn Joodse voogdij-instelling. Mag dat laatste al niet bepaald netjes worden genoemd, echt dubieus is dat de opbrengst van het huis niet terug te vinden is op de afrekening van zijn vermogen, zoals de voogdij-instelling dat bij zijn meerderjarigheid heeft overlegd.

De Joodse gemeenschap is materieel en immaterieel zeer zwaar getroffen door de Tweede Wereldoorlog. *Kind van de Rekening* besteedt daar uiteraard uitgebreid aandacht aan. Ik leg in mijn onderzoek uit hoe het beleid van de Joodse voogdij-instellingen mede veroorzaakt werd door een falend overheidsbeleid. Maar de Holocaust zélf kan geen reden zijn om de manier waarop Joodse instellingen na de oorlog met de belangen van oorlogswezen zijn omgesprongen, met de mantel der liefde te bedekken.